

Аліна С.С.

*аспірант кафедри цивільного права
Національний університет «Одеська юридична академія»*

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ВІРТУАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ ТА РЕЧЕЙ ЯК ОБ'ЄКТІВ СПАДКУВАННЯ

Постановка проблеми. Сучасні технології щоденно змінюють людське життя, збагачуючи його все новими і новими можливостями до самореалізації, комунікації, розповсюдження знань, задоволення інших потреб людини. Сучасний ступінь розвитку інформаційних технологій зумовлює розширення спектру суспільних відносин, що можуть виникати у віртуальному середовищі. Нові відносини виникають навколо нових об'єктів віртуального простору, які мають інформаційну, культурну, економічну та особисту цінність для суб'єктів таких відносин. Зіткнення інтересів окремих осіб у сфері створення, володіння, користування та розпорядження такими об'єктами виступає фактором, що визначає необхідність врегулювання таких відносин на рівні права. Можливість вільно розпоряджатися належним особі віртуальним об'єктом, в тому числі передати його у спадок, повинна бути врахована в законодавстві та правозастосовчій практиці. Ефективність правового регулювання вказаних відносин визначається належним науковим базисом, на основі якого і приймаються відповідні нормативно-правові акти.

Огляд останніх досліджень і публікацій. У науці цивільного права сьогодні бракує комплексних досліджень правової природи віртуальних об'єктів як об'єктів суб'єктивних цивільних прав. Наукові розвідки з вищезазначених питань здійснювалися такими вітчизняними вченими, як К. Єфремова, К. Некіт, Р. Енан, Г. Стихара та іншими. Попри надзвичайну актуальність наукового опрацювання проблематики спадкування вір-

туальних об'єктів, дослідження особливостей правової природи таких об'єктів спадкування фактично відсутні. Тоді як в літературі наголошується, що для вирішення основного проблемного питання сфери спадкування окремих видів об'єктів є адаптування положень законодавства України до сучасних реальних правовідносин у державі, коли фізичним особам за правом власності можуть належати не тільки будинки та земельні ділянки, а й інші об'єкти [6, с. 192].

Формулювання завдання дослідження. Саме тому завданням дослідження є – порівняти правову природу віртуальних об'єктів та речей як об'єктів спадкування як перспективних факторів правового регулювання питань спадкування віртуальних об'єктів.

Виклад основного матеріалу. Сучасна доктрина цивільного права визнає множинність об'єктів цивільних прав. Досить поширеним в сучасній цивілістичній доктрині є підхід до визначення об'єкту суб'єктивного цивільного права через поняття «благо». Так, об'єктами цивільних прав визнаються матеріальні та нематеріальні блага, щодо яких між суб'єктами цивільного права виникають відносини, які становлять предмет цивільно-правового регулювання [3, с. 258].

Широке коло нематеріальних об'єктів, що виступають об'єктами цивільного права, таких як честь, гідність, інформація, результати інтелектуальної чи творчої діяльності, свідчить про неоднорідність системи об'єктів цивільного права. Наукова дискусія щодо необхідності виділення віртуальних об'єктів відповідно до особливостей їх правової

природи зумовлює необхідність поглибленого аналізу наявних підходів до визначення поняття «віртуальний об'єкт».

У юридичній науці немає єдності у визначенні віртуальних об'єктів. Під віртуальними об'єктами в юридичній літературі розуміються товари, що не мають матеріального вираження, а існують лише в цифровій формі [9, с. 55], електронні об'єкти, які в силу своєї віртуальності не є речами, проте мають риси речей і не можуть бути визначені як права або поведінка суб'єктів правовідносин [5]. До таких об'єктів зазвичай відносять інформаційні продукти і послуги [4, с. 14]. Об'єктами відносин у кіберпросторі називаються електронні об'єкти у вигляді матеріальних і нематеріальних благ, які існують в електронній формі і можуть бути передані суб'єкту за допомогою програмно-апаратних комплексів або каналів зв'язку [7].

Віднесення віртуальних об'єктів до товарів чи послуг, речей чи інформації під час спроби їх визначення звужує потенційне коло таких об'єктів та взагалі не розкриває їх правову природу.

Досить поширеною в цивілістичній науці є думка, що віртуальні об'єкти є винятково об'єктами інтернет-відносин [5]. Така думка ґрунтується на розумінні мережі Інтернет як сфери віртуальної комунікації та відповідних відносин. Одночасно з критикою такого підходу виступають прихильники реального підходу до природи існування суспільних відносин, що полягає у визнанні неможливості існування суспільних відносин поза об'єктивним реальним світом [2, с. 214–215]. Згідно з зазначеним підходом Інтернет – ніщо інше як засіб комунікації, аналогічний телефонному зв'язку. Такий підхід узгоджується з позицією щодо неможливості існування безоб'єктних цивільних правовідносин [3, с. 258].

Однак звуження сфери існування цих відносин лише до інтернет-середовища видається некоректним. Засоби мережі Інтернет лише забезпечують доступ до окремих елементів мережі, які можуть представляти

собою повноцінні «віртуальні екосистеми» з власною структурою, законами існування та можливою поведінкою суб'єктів. Інтернет в такому разі слугує лише способом передачі вимоги про намір вчинити якусь дію щодо об'єкта в такій віртуальній системі. Крім того, такі віртуальні системи можуть бути побудовані і в локальній мережі без підключення до глобальної мережі. Призначення таких систем може бути різним, вони можуть бути створені у вигляді ігрових світів MMORPG (Massive Multiplayer Online Role-Playing Games), магазинів програмного забезпечення та різноманітних плагінів, бібліотек аудіовізуального контенту чи соціальних мереж.

Правова природа віртуальних об'єктів як об'єктів цивільних прав є предметом наукової дискусії. У юридичній літературі немає єдності у визначенні сутності таких об'єктів; кола прав, що виникають щодо таких об'єктів; переліку віртуальних об'єктів, що можуть вважатися об'єктами цивільного права.

Поширеним є доктринальний підхід до визначення віртуальних об'єктів як віртуальних речей. На думку К.В. Єфремової, «віртуальна річ є частиною віртуального простору, зокрема, файли представляють собою ті елементарні частинки, які утворюють його. Файлом є послідовність даних (цифр). Вони володіють визначеністю, яка виражена в структурних характеристиках, наприклад, файл залежно від формату має власну назву, структуру і якість, а також розмір, вимірюваний зазвичай у байтах» [5]. Відповідно до даного підходу на віртуальні об'єкти повинен бути поширений правовий режим речей. Г. Стахира закликає за допомогою використання правової фікції застосувати режим речових прав до всіх віртуальних об'єктів, в результаті чого щодо віртуальних об'єктів можуть реалізовуватися класичні для речового права явища, такі як звернення стягнення на цифровий контент, його ввідакація [9, с. 57].

О. Барановим висловлено думку, що для регулювання суспільних відносин у мережі

Інтернет можуть застосовуватися «такі правові норми, які звичайно застосовуються в процесі правового регулювання цих відносин в умовах, коли не використовується мережа Інтернет; звичайно застосовуються в процесі правового регулювання цих відносин, але із внесеними змінами, зумовленими особливостями реалізації суспільних відносин в умовах використання мережі Інтернет і інтернет-технологій; були наново створені винятково через наявність особливостей реалізації суспільних відносин, зумовлених використанням мережі Інтернет і інтернет-технологій» [1].

Щоб визначити, чи слухним є вказаний підхід, проаналізуємо цивільно-правову природу речей. Згідно зі ст. 170 ЦК України об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага.

Під речами у цивільному праві мають на увазі всі предмети матеріального світу, які можуть задовольняти певні потреби людини і бути в її володінні.

Базовою ознакою речі є її приналежність до матеріального світу, об'єктивованість у ньому, тілесність. Поняття безтілесної речі, що з'явилося в римському праві, нині застосовують до майнових прав та цінних паперів [8, с. 13].

Серед ознак віртуальних об'єктів як об'єктів цивільних прав необхідно виділити такі:

- мають нематеріальний характер;
- функціонують в межах віртуальної системи;
- є безумовною цінністю в сенсі права;
- доступ до них здійснюється за допомогою технологічних рішень з використанням сучасних інформаційних технологій.

Перелік об'єктів, що можуть бути віднесені до віртуальних, є надзвичайно широким. Для об'єктивного визначення їх кола пропонується класифікувати останні. Серед критеріїв, за якими можна відрізнити окремі види

віртуальних об'єктів, можемо обрати функціональний, аксіологічний та об'єктиваційний критерії.

Покладаючи в основу поділу віртуальних об'єктів функціональний критерій, насамперед беремо до уваги функції системи, до якої вони включені. Так, серед віртуальних об'єктів можна виділити текстовий, графічний та аудіовізуальний контент, програмні компоненти, засоби індивідуалізації в соціальних мережах, віртуальні гроші та цінні папери, об'єкти ігрових світів.

Згідно з аксіологічним критерієм можна виділити об'єкти, що мають інформаційну, культурну, естетичну, репутаційну, економічну, духовну або комплексну цінність.

Відповідно до форми та способу об'єктивації віртуальних об'єктів їх можна поділити на об'єкти, що співвідносяться з об'єктами реальної дійсності, та об'єкти, що передбачають лише віртуальне існування. До першого виду належать, наприклад, текстові шрифти та стилі, що можуть бути роздруковані, або налаштування обладнання, тобто програмні компоненти, що взаємодіють з конкретними механізмами. Другий же вид включає такі об'єкти, об'єктивація яких неможлива в реальному світі (наприклад, зброя або одяг в комп'ютерній грі; рейтингові очки чи репутаційні досягнення; елементи індивідуалізації в соціальній мережі; робочий варіант графічного або відеоконтенту у вигляді відповідного файлу програмного редактора тощо).

Висновки. Резюмуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що віртуальні об'єкти це такі елементи віртуального простору, що не мають аналогічного матеріального виразу, становлять естетичну, культурну, інформаційну, економічну або іншу цінність, інтегровані до відповідної віртуальної системи, доступ до якої здійснюється за допомогою технічних засобів з використанням інформаційних технологій.

Правова природа віртуальних об'єктів відмінна від правової природи речей, що

зумовлено нематеріальністю таких об'єктів та особливостями здійснення цивільних прав щодо них. Обґрунтування необхідності запровадження особливого правового режиму

спадкування електронних об'єктів є перспективним напрямом наукових досліджень з комплексним предметом, що передбачає взаємодію з представниками різних наук.

Анотація

Статтю присвячено питанню визначення правової природи віртуальних об'єктів як об'єктів цивільних прав взагалі та спадкових прав зокрема. Визначено поняття віртуального об'єкта як такого елемента віртуального простору, що не має аналогічного матеріального виразу, становить естетичну, культурну, інформаційну, економічну або іншу цінність, інтегрований до відповідної віртуальної системи, доступ до якої здійснюється за допомогою технічних засобів з використанням інформаційних технологій.

Виділено окремі види віртуальних об'єктів. Віртуальні об'єкти класифіковані за функціональним, аксіологічним та об'єктиваційним критеріями. За функціональним критерієм були виділені текстовий, графічний та аудіовізуальний контент, програмні компоненти, засоби індивідуалізації в соціальних мережах, віртуальні гроші та цінні папери, об'єкти ігрових світів. За аксіологічним критерієм виокремлено об'єкти, що мають інформаційну, культурну, естетичну, репутаційну, економічну, духовну або комплексну з перерахованих цінність. Відповідно до форми та способу об'єктивації віртуальних об'єктів їх можна поділити на об'єкти, що співвідносяться з об'єктами реальної дійсності, та об'єкти, що передбачають лише віртуальне існування.

Виокремлено специфічні риси віртуальних об'єктів, до яких належить те, що віртуальні об'єкти мають нематеріальний характер; функціонують в межах віртуальної системи; є безумовною цінністю в сенсі права; доступ до них здійснюється за допомогою технологічних рішень з використанням сучасних інформаційних технологій. Проаналізовано загальні риси та відмінності правової природи віртуальних об'єктів та речей як об'єктів спадкування. Доведено, що віднесення віртуальних об'єктів до товарів чи послуг, речей чи інформації під час спроби їх визначення звужує потенційне коло таких об'єктів та взагалі не розкриває їх правову природу. З'ясовано, що правова природа віртуальних об'єктів відмінна від правової природи речей головним чином через нематеріальний характер віртуальних об'єктів, що зумовлює особливості здійснення цивільних прав щодо них. Визначено перспективні напрями дослідження проблем правового регулювання спадкування віртуальних об'єктів.

Ключові слова: віртуальний об'єкт, інтернет-відносини, об'єкти цивільних прав, об'єкти спадкування, правова природа.

Alina S.S. Relationship between the legal nature of virtual objects and things as objects of inheritance

Summary

The article is devoted to the determination of the legal nature of virtual objects as objects of civil rights. The concept of a virtual object as such an element of virtual space is defined, which does not have a similar material expression, represents aesthetic, cultural, informational, economic or other value, is integrated into the corresponding virtual system, which is accessed using technical means using information technologies.

Types of virtual objects are highlighted. Virtual objects are classified according to functional, axiological and objective criteria. By functional criterion, textual, graphic and audiovisual content, software components, means of individualization in social networks, virtual money and securities,

objects of game worlds were allocated. According to the axiological criterion, objects are identified that have informational, cultural, aesthetic, reputational, economic, spiritual or complex of the listed values. In accordance with the form and method of objectification of virtual objects, they can be divided into objects that correspond with objects of reality, and objects that provide only virtual existence.

The specific features of virtual objects are highlighted, which include the fact that virtual objects are intangible; operate within a virtual system; is an absolute value in the sense of law; access to them is carried out using technological solutions using modern information technologies. The general features and differences of the legal nature of virtual objects and things as objects of inheritance are analyzed. It is proved that the assignment of virtual objects to goods or services, things or information when trying to determine them narrows the potential circle of such objects and does not reveal their legal nature at all. It was found that the legal nature of virtual objects differs from the legal nature of things mainly because of the intangible nature of virtual objects, which determines the specifics of the exercise of civil rights regarding them. Promising areas of research into the problems of legal regulation of inheritance of virtual objects are identified.

Key words: virtual object, internet relations, objects of civil law, objects of inheritance, legal nature.

Список використаних джерел:

1. Баранов О. Інтернет і право: об'єкт і предмет регулювання. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць*. 2011. № 4 (12). URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/viewFile/125063/119578>
2. Баранов О.А. Віртуальність і правове регулювання. *Публічне право*. 2017. № 1. С. 210–218.
3. Даниленко О.В. Проблема об'єкта цивільних прав: ретроспективний огляд. *Актуальні проблеми приватного права: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 94-й річниці з дня народж. В.П. Маслова, Харків, 19 лют. 2016 р. Харків, 2016*. С. 256–259.
4. Еннан Р. Поняття, ознаки, сутність, специфіка та види відносин у мережі Інтернет. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 3. С. 10–19.
5. Єфремова К.В. Щодо визначення об'єктів інтернет-правовідносин. URL: <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/01/Yefremova.pdf>.
6. Кондратова А.М. Проблеми спадкування окремих видів об'єктів спадщини: причини їх виникнення та шляхи вдосконалення законодавства. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 1. С. 170–172.
7. Правове регулювання інноваційних відносин: монографія / С.М. Прилипка, А.П. Гетьман, Ю.Є. Атаманова та ін. Харків : Юрайт, 2013. 688 с.
8. Спасибо-Фатеева І.В. Види об'єктів цивільних прав. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С. 13–18.
9. Стахира Г. Речово-правові проблеми природи цифрового контенту. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 55–58.